

පත්‍රිකා මාලාව

අංක 2

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රධාන අරමුණු දෙකෙන් එකක් වන්නේ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය පවත්වා ගැනීමයි. මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය යනු කුමක් ද? එය අත්පත් කරගැනීම සඳහා දැයක වන සාධක කවරේ ද? මූල්‍ය ක්‍රමයේ අස්ථායීතාවයට හේතුවන කරුණු සහ එහි ප්‍රතිඵලයන් මොනවාද? මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය පවත්වා ගැනීමේදී ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්යභාරය කුමක්ද? යන කරුණු විස්තර කෙරෙන මෙම පත්‍රිකාවේ අරමුණ මූල්‍ය ක්‍රමය පිළිබඳ ව මහජනතාවගේ දැනුම හා අවබෝධය වර්ධනය කිරීමයි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

මක්තෝබර් 2005

මූල්‍ය ක්‍රමය

මූල්‍ය ක්‍රමයක අඩංගු වන්නේ මොනවා ද ? සාමාන්‍යයෙන් මූල්‍ය ක්‍රමයක් මූල්‍ය වෙළෙඳපොළවල්, මූල්‍ය උපකරණ, මූල්‍ය ආයතන සහ මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් වලින් සමන්විතවේ. මූල්‍ය ක්‍රමයේ කොටසක් නොවුණත් එය අධීක්ෂණය සහ විධිමත්කරණ පද්ධතිය ද මූල්‍ය ක්‍රමය සම්බන්ධයෙන් වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු කරයි. මුදල් වැඩිපුර ඇති අයගෙන් ණයට ගෙන මුදල් අවශ්‍ය අයට ණය මුදල් ලබාදීම යන වැදගත් මූල්‍ය අතරමැදිකරණ කාර්යය මූල්‍ය ක්‍රමය විසින් ඉටු කරනු ලබයි. මූල්‍ය ආයතන අපතින් ආරම්භ කිරීම, වසා දැමීම, ජ්‍යෙෂ්ඨත්වය හා අත්පත් කරගැනීම සහ මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්වල සිදුවන වෙනස්වීම් මගින් වෙළෙඳපොළවල සහ ආයතන වල සංයුතිය නීතිපතා දියුණුවේ නම් එය කාර්යක්ෂම හා තරගකාරී මූල්‍ය ක්‍රමයක් ලක්ෂණයකි. මූල්‍ය ක්‍රමය තුළ සිදුවන ගනුදෙනු නිශ්කාන්තය හා පියවීම කරනු ලබන්නේ 'ගෙවුම් සහ පියවුම් පද්ධතිය' මගිනි. මූල්‍ය ක්‍රමයේ මනා ක්‍රියාකාරීත්වයක් පවත්වා ගනිමින් මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවයට දායක වන 'ගෙවුම් සහ පියවුම් පද්ධතිය' මූල්‍ය ක්‍රමයේ වැදගත් අංගයකි.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය

ආර්ථික, මූල්‍ය, දේශපාලන හෝ වෙනත් මොනම අංශයක අභ්‍යන්තර හෝ බාහිර කම්පනයන්ට නොසැලී සිටීමේ හැකියාව මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය ලෙස හැඳින්විය හැකිය. කුටුම්භයන්, ව්‍යාපාරික ආයතන සහ මූල්‍ය ආයතන අතර සිදුවන මූල්‍ය ගනුදෙනුවලට ඇතිවන බාධා නිසා සමස්ත ආර්ථිකයට පිරිවැයක් ඇතිවීමට නොහැකි තත්වයක් ලෙසද එය විස්තර කළ හැකිය. මූල්‍ය පද්ධතියේ ස්ථායීතාවය පහත කරුණු වලින් පිළිබිඹු වේ.

- (1) එලදයක විධිමත්කරණ ක්‍රමය
- (2) එලදයක සහ ශක්තිමත් දියුණු මූල්‍ය වෙළෙඳපොළවල්
- (3) එලදයක සහ ශක්තිමත් මූල්‍ය ආයතන

අනෙක් අතට, ප්‍රධාන මූල්‍ය ආයතන කඩා වැටීම, වත්කම් මිල අධික ලෙස උච්ඡාවචනයවීම, වෙළෙඳපොළ උවච්චතාවය නොමැතිවීම සහ අවසානයේ සිදුවන ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතියේ බිඳවැටීම් මගින් මූල්‍ය අස්ථායීතාවය පැහැදිලිව පෙන්නුම් කරයි. මෙම අස්ථායීතාවය හේතුවෙන් සාර්ව ආර්ථික පිරිවැය ඉහළයාම ආර්ථිකයේ මූර්ථ අංශය වෙත දැඩි අහිතකර බලපෑමක් ඇති කරයි.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය කරුණු හතරක් නිසා වැදගත් වේ. පළමුව, ස්ථායී මූල්‍ය ක්‍රමයක් මගින් ආයෝජකයින් හා තැන්පතුගිණියන් දිරිමත් කරන හා ඔවුන්ගේ විශ්වාසවන්තභාවය වැඩිදියුණු කරන වාසිදායක වටපිටාවක් නිර්මාණය කරනු ලබයි. දෙවනුව, මිළ ස්ථායීතාවය අරමුණ සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා ඉවහල් වේ. තුන්වනුව, ස්ථායී මූල්‍ය ක්‍රමයක් මගින් කාර්යක්ෂම මූල්‍ය අතරමැදිකරණ කාර්යය උනන්දු කරනු ලබන අතර ඒ මගින් ආර්ථික වර්ධනය හා ආයෝජන වැඩිදියුණු කරනු ලබයි. සිව්වනුව, ස්ථායී මූල්‍ය ක්‍රමයක් මගින් කාර්යක්ෂම හා ඵලදායී ලෙස වෙළෙඳපොළ කටයුතු උනන්දු කරවන අතර ආර්ථිකය තුළ සම්පත් බෙදීයාම වැඩිදියුණු කරවයි.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවයේ අරමුණු

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවයේ අරමුණු, මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණයේ අරමුණුවලට වඩා පුළුල් වේ. මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණයේදී, තැන්පතු ගිණියන්ගේ අයිතිය ආරක්ෂා වීමට හා මූල්‍ය ආයතන අඛණ්ඩව පවත්වා ගෙනයාමට උපකාරීවන පරිදි ප්‍රමාණවත් ශක්තියක් හා ක්‍රියාකාරීත්වයක් එක් එක් මූල්‍ය ආයතනයේ පවතින්නේද යන්න පරීක්ෂා කිරීම සඳහා ක්ෂුද්‍ර විවික්ෂණ දෘෂ්ඨි කෝණයක් අනුගමනය කරනු ලබයි. එහෙත් වෙක්පත් නිෂ්කාන්තය, ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය, සුරැකුම් තැන්පතු හා හුවමාරු පද්ධතිය ඇතුළුව සමස්ත මූල්‍ය ක්‍රමයේ ක්‍රියාකාරීත්වය හා ස්ථායීතාවය පිළිබඳව සාර්ව ආර්ථික දෘෂ්ඨියක් මූල්‍ය ක්‍රමය ස්ථායීතාවයේදී අනුගමනය කරනු ලබයි.

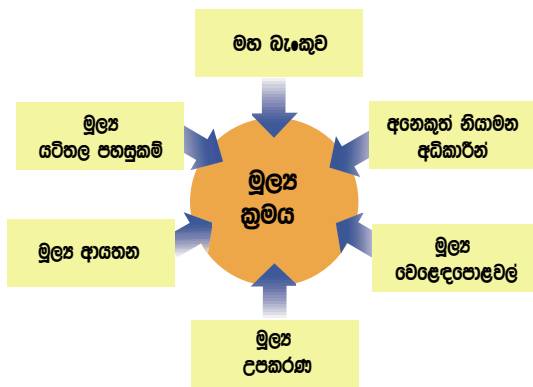
රටක මූල්‍ය ආයතන විශාල සංඛ්‍යාවක් තිබිය හැකි වුවද, මූල්‍ය ක්‍රමයට වැදගත් ප්‍රබල ආයතන කීපයක කඩා වැටීම හේතුවෙන් මූල්‍ය ක්‍රමයේ නිසි පැවැත්මට බාධා පැමිණිය හැකිය. එබැවින් සමස්ත ස්ථායීතාවය සඳහා එම ආයතන වල මූල්‍ය ස්ථාවර බව වැදගත් වන අතර, එය එම ආයතනවල අභ්‍යන්තර කාර්යක්ෂමතාවය සහ ගනුදෙනුකරුවන්ගේ යහපැවැත්ම මත රඳ පවතී. මූල්‍ය ආයතන, ඒවායේ ගනුදෙනු කරුවන් හා සමස්ත මූල්‍ය ක්‍රමය කෙරෙහි ජාත්‍යන්තර හා දේශීය සාර්ව ආර්ථික වටපිටාව මගින් ද බලපෑම් ඇති කරයි. මෙසේ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය නිසා මහජනතාවට ඇතිවන ප්‍රතිලාභ මොනවාද ?

මෙම ප්‍රතිලාභ මොනවා ද යන්න සරලව දැක්වීමට අපි උත්සාහ කරමු. අපගේ ඵලදායී කටයුතුවලදී විවිධ

ආකාරයේ මුදල් ගනුදෙනු කිරීම අවශ්‍ය වේ. මූල්‍ය ක්‍රමයෙන් විවිධ සේවාවන් ලබාගැනීම තුළින් මෙම ගනුදෙනු වලින් බොහොමයක් වඩා හොඳින් කිරීමට අපට හැකිවේ. අප සමහරකට අපගේ ආදායම සෘජුවම අපගේ බැංකු ගිණුම් වලට හෝ බැංකු වලින් ගෙවීම් කෙරෙන වෙක්පත් මගින්

මූල්‍ය ආයතන වලින් ලබාදෙන සේවා වල දීර්ඝ ලැයිස්තුවක් දැක්විය හැකිය. එනමුදු අපගේ මුදල් මූල්‍ය ආයතන වල තැන්පත් කරන විට එම මුදල් වල සුරක්ෂිතභාවය ගැන ද අපට විශ්වාසයක් තිබිය යුතුය.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ මූලික කොටස්

ලැබේ. අපගේ ඉතිරිකිරීම්, බැංකු හා මූල්‍ය ආයතනවල විවිධ තැන්පතු හා ආයෝජන වල තැබිය හැකි අතර එමගින් පොලී ආදායමක් ද ලබාගත හැකිය. හදිසි අවස්ථාවකදී මෙම ආයතන වලින් හෝ එම ආයතන මගින් පවත්වාගෙන යන ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර වලින්, අපට අපගේ ඉතිරිකිරීම් නැවත ලබාගත හැකිය. අපට බැංකු ගිණුම් මගින් හෝ ණය කාඩ්පත් වැනි බැංකු මගින් ක්‍රියාත්මක කරන වෙනත් ගෙවීම් ක්‍රම මගින් විවිධ පාර්ශවයන්ට ගෙවීම් කළ හැකිවේ. බැංකු ගිණුම්, ව්‍යාපාර හිමියන් හා ආයතනවලට තම ආදායම තැන්පත් කිරීමට හා විවිධ පාර්ශවයන්ට ගෙවීම් කිරීමට භාවිතා කළ හැකි වඩාත්ම පහසු ගනුදෙනු මාධ්‍යයක් වේ. මූල්‍ය ආයතන තම ව්‍යාපාර කටයුතු සඳහා හෝ පරිභෝජන කටයුතු සඳහා මුදල් අවශ්‍ය අයට, පොලියක් අයකොට විවිධ වර්ගයේ ණය ලබාදෙති. අපනයකරුවන්, ආනයනකරුවන් සහ විදේශීය රටවල සංචාරය කරන අය තමන්ට අවශ්‍ය විදේශ විනිමය ගනුදෙනු බැංකු තුළින් කර ගනිති. අප සමහරකට බැංකු හරහා පිටරට සිටින මිතුරන් හා නැඟුණන්ගෙන් මුදල් ලැබේ. අපට බැංකු තුළින් ජලය, විදුලිය සහ දුරකථන වැනි උපයෝගීතා සේවා සඳහා ගෙවීම් කළ හැක. මේ අයුරින් අපගේ මුදල් ගනුදෙනු පහසු කිරීම සඳහා

මූල්‍ය ක්‍රමයේ අස්ථායීතාවයේ ප්‍රතිඵල

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය නිසා අප වැඩි දෙනකුට එදිනෙද පිළිතයේ දී බැංකු හා මූල්‍ය ආයතන සමග කටයුතු කර අපගේ ගනුදෙනු ආරක්ෂා සහිතව ඉටුකර ගැනීමට හැකිවේ. මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය නොමැති නම්, ඇතැම් මූල්‍ය ආයතන වලට තැන්පතු නැවත ගෙවීමට හෝ ණය දීමට හෝ දේශීය හෝ විදේශීය පාර්ශවයන්ට කළ යුතු ගෙවීම් ප්‍රේෂණය කිරීමට හෝ නොහැකිවීම නිසා, අපට එවැනි මුදල් ගනුදෙනු ආරක්ෂා සහිතව කර ගැනීමට නොහැකි වේ. එවැනි අවස්ථාවක අපගේ එදිනෙද පිළිතයට බලපෑමක් ඇතිවන අතර, සමස්තයක් වශයෙන් ආර්ථිකයට ද දැඩි පීඩාකාරී තත්වයක් ඇතිවෙයි. මෙහිදී තැන්පතුහිමියන් තුළ බැංකු හා මූල්‍ය ආයතන කෙරෙහි ඇති විශ්වාසය බිඳීගිය අවස්ථාවක් ගැන අපට සිතිය හැකිය. මූල්‍ය ක්‍රමයකට මුහුණ දීමට සිදුවිය හැකි ඉතා නරකම තත්වය මෙය වේ. මෙවැනි තත්වයකදී මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය තර්ජනයට ලක්වන අතර, සමස්ත ආර්ථිකයේම ක්‍රියාකාරීත්වයට දැඩි බලපෑමක් ඇතිවේ. එබැවින් මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය අපගේ දෛනික පිළිතයට හා ආර්ථිකයේ මනා ක්‍රියාකාරීත්වයට අත්‍යවශ්‍ය වේ. මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය නිර්වචනය කිරීමට හා මැනීමට අසීරු වුවත් මූල්‍ය ස්ථායීතාවය පැවතීම හෝ නොපැවතීම අපගේ ගනුදෙනු තුළින් අත්දැකිය හැකිය.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ අස්ථායීතාවය යනුවෙන් සාමාන්‍යයෙන් අදහස් වන්නේ බැංකු, මූල්‍ය ආයතන හා ගෙවීම් ක්‍රමවල බිඳවැටීම් බොහෝ ලෙස පැතිරී යන තත්වයකි. මෙවැනි තත්වයකදී, මහජනතාවගේ හා ආර්ථිකයේ දේශීය හා විදේශීය මුදල් ගනුදෙනුවලට බාධා ඇතිවේ. උදාහරණයක් වශයෙන් අසාර්ථකවූ මූල්‍ය ආයතන වල තැන්පතුහිමියන්ට එම ආයතන වල තැන්පත් කරන ලද ඔවුන්ගේ ඉතිරි කිරීම් අහිමි වේ. තම ව්‍යාපාර කටයුතු සඳහා අවශ්‍ය ණය පහසුකම් ලබා ගැනීමට නොහැකි වීමෙන් ආයතන හා ව්‍යාපාර ප්‍රජාව උෂ්කරතාවයට පත් වේ. බැංකු වල මුදල් පියවීම් නිශ්කාශණ ක්‍රියාවලිය තුළින් මුදල් ලැබීමට ඇති ඇතැම් පාර්ශවයන්ට තම මුදල් නොලැබෙනු ඇත. විදේශීය ගනුදෙනු වන අපනයන, ආනයන සහ මුදල් ප්‍රේෂණය නාදියට දැඩි බලපෑමක් ඇති වනු ඇත. මෙවැනි අපහසුතා

නිසා සමස්ත ආර්ථික කටයුතු සංකෝචනය වී එමගින් ආදායම හා රැකියා නියුක්තිය අඩු වේ.

රටවල් කිහිපයකම මූල්‍ය අස්ථායීතාවය නිසා ඇතිවූ මෙවැනි අහිතකර ප්‍රතිඵල මැනවින් වාර්තා වී ඇත. 1994-95 දී මෙක්සිකෝවේ ද, 1997-98 දී නැගෙනහිර ආසියාවේ ද, 1998 රුසියාවේ ද, 1999 බ්‍රසීලයේ ද, 2001 තුර්කියේ ද,

මූල්‍ය වෙළෙඳපොළවල්

2001 - 2002 ආපනට්තාවේ ද ඇතිවූ මූල්‍ය අර්බුදයන් මේ සඳහා උදාහරණ වශයෙන් සැලකිය හැකිය.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ අස්ථායීතාවයට බලපාන හේතු

බැංකු හා මූල්‍ය ආයතන වල බිඳවැටීම් පැතිරීයාම මූල්‍ය අර්බුදයක පොදු ලක්ෂණය වේ. එවැනි මූල්‍ය අර්බුදයක් ඇතිවීමට බලපාන හේතූන් මොනවාද යන්න විවාදාත්මක වුවත්, බැංකු වල දුර්වල අවදානම් කළමනාකරණය එම හේතූන් වලින් එකක් වශයෙන් හැඳින්විය හැක. අනිකුත් ව්‍යාපාරික ආයතන මෙන් බැංකු ද තම ව්‍යාපාරික කටයුතු කරගෙන යාමේදී මුහුණ දෙන අවදානම් අවම කිරීමට ප්‍රමාණවත් ක්‍රියාමාර්ග ගනිමින්, මනා කළමනාකරණයක් නොකරන්නේ නම් බිඳවැටීම් වලට ලක්වේ. එසේම බොහෝ රටවල මූල්‍ය අර්බුද වලට වඩාත් ආසන්නතම හේතුවක් වූයේ එම රටවල ආයෝජනය කරන ලද විදේශ ප්‍රාග්ධනය හදිසියේ රටින් ඉවත්වී යාමයි. මෙසේ විදේශ ප්‍රාග්ධනය හදිසියේ ඉවත්වී යාම හේතුවෙන් බැංකු වල ඇතිවූ අරමුදල් හිඟකම, බැංකු අර්බුද වලට මුල් වූ හේතුවක් විය. ආර්ථික පසුබෑම හේතුකොට ශාස්ත්‍රානුකූල නීතිය

බැංකු හා මූල්‍ය ආයතනයන් දුර්වල මූල්‍ය තත්වයකට පත්වේ. එමනිසා ආර්ථික පසුබෑම හේතුකොට ඇතිවන අයහපත් ප්‍රතිඵල වලට මුහුණ දීමට හැකිවන පරිදි බැංකු හා මූල්‍ය ආයතන තම අවදානම් කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම, මූල්‍ය ක්‍රමයේ අස්ථායීතාවය වැළැක්වීම සඳහා ඉතා වැදගත් බවට සැලකේ. මේ සම්බන්ධයෙන් බැංකු , මූල්‍ය ආයතන හා ගෙවීම් පද්ධතිය විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය කිරීම සහ මූල්‍ය ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාත්මක කිරීම ඉතා වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. එමනිසා මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය අන්තර් සම්බන්ධතාවයක් ඇති සාධක කිහිපයක් මත රඳා පවතී. එම සාධක වන්නේ,

- i. ස්ථායී සාර්ව ආර්ථික පරිසරය
- ii. මනා පාලනයක් සහිත මූල්‍ය වශයෙන් ශක්තිමත් මූල්‍ය ආයතන
- iii. කාර්යක්ෂම මූල්‍ය වෙළෙඳපොළවල්
- iv. මනා අධීක්ෂණය
- v. ආරක්ෂිත හා විශ්වාසීය ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය

විවිධ බාහිර කම්පන වලට ඔරොත්තු දීමට මූල්‍ය ආයතන වලට සහ මූල්‍ය වෙළෙඳපොළවලට ඇති හැකියාව වැඩිදියුණු කිරීම, මනා ආයතනික පාලනය, හිතකර මූල්‍ය හා රාජ්‍ය අයවැය ප්‍රතිපත්ති හා ඉහළ වර්ධනයක් ජනිත කිරීමට හැකි මුර්ත අංශයක් තුළින් මූල්‍ය ස්ථායීතාවය පවත්වා ගෙන යා හැකිය. මූල්‍ය ආයතන අධීක්ෂණය කිරීමට හා විධිමත්කරණය කිරීමට මහ බැංකුවලට විවිධ බලතල ඇති බැවින්, මූල්‍ය ආරක්ෂණ ක්‍රම හා හදිසි අවදානම් වළක්වන හා නිවැරදි කරන ක්‍රියාමාර්ග ඇතුළත් මූල්‍ය අර්බුද කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම මහ බැංකුවල කාර්යයක් වශයෙන් පවතී.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය පිළිබඳව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්යභාරය

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය ප්‍රවර්ධනය කිරීම පිණිස බැංකු හා අනිකුත් මූල්‍ය ආයතන සහ ගෙවීම් ක්‍රම විධිමත්කරණය සහ අධීක්ෂණය කරනු ලබයි. මෙම විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය සඳහා වූ නීතිමය ප්‍රතිපාදන, මුදල් නීති පනත, බැංකු පනත සහ මූල්‍ය සමාගම් පනතෙහි ඇතුළත් වෙයි. ඊට අමතරව, අවාසිදායක ලෙස විදේශ ප්‍රාග්ධන ගලායාම් තුළින් ඇතිවන මූල්‍ය අස්ථායීතාවයන් වැළැක්වීම පිණිස මෙන්ම විදේශ විනිමය ගනුදෙනු විධිමත්කරණය කිරීමට විනිමය පාලන පනත මගින් මහ බැංකුවට බලය පැවරී ඇත. මෙසේ කාර්යක්ෂම

1 වැනි වගුව
විධිමත් අංශයේ ප්‍රධාන මූල්‍ය ආයතනවල මුළු වත්කම් (2004 වර්ෂය අවසානයේ)

ආයතනය	වත්කම් රු. බිලියන	මුළු වත්කම්වලින් % ලෙස	ද.දේ.නි. යෙන් % ලෙස (අ)
I. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව	414.0	14.9	20.4
II. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අධීක්ෂණයට යටත් ආයතන	2,077.9	74.6	102.4
(අ) තැන්පත් භාර ගන්නා ආයතන	1,602.7	57.5	79.0
(i) බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු	1,219.8	43.8	60.1
(ii) බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු	316.7	11.4	15.6
(iii) ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්	66.2	2.4	3.5
(ආ) වෙනත් ආයතන	475.2	17.0	23.4
(i) සේවක අර්ථ සාධක අරමුදල	379.4	13.6	18.7
(ii) ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන්	61.4	2.2	3.0
(iii) කල්බදු සමාගම්	34.4	1.2	1.7
III. ශ්‍රී ලංකා ම. බැ. අධීක්ෂණයට යටත් නොවන ආයතන	295.2	10.6	14.5
(අ) තැන්පතු භාර ගන්නා ආයතන	39.7	1.4	2.0
(i) සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංකු	33.5	1.2	1.7
(ii) සකසුරුවම් සහ ආයතන සමුපකාර සමිති	6.2	0.2	0.3
(ආ) ගිවිසුම්ගත ඉතුරුම් ආයතන	228.8	8.2	11.3
(i) අනුමත පුද්ගලික අර්ථසාධක අරමුදල	104.8	3.8	5.2
(ii) සේවක භාරකාර අරමුදල	51.8	1.9	2.6
(iii) රක්ෂණ ආයතන	72.2	2.6	3.6
(ඇ) වෙනත් විශේෂිත මූල්‍ය ආයතන	26.7	1.0	1.3
(i) වණික් බැංකු	21.0	0.8	1.0
(ii) ව්‍යවසායක ප්‍රාග්ධන සමාගම්	1.5	0.1	0.1
(iii) ඒකක භාරයන්	4.2	0.2	0.2
IV. එකතුව (I+II+III)	2787.2	100.0	137.3

(අ) ද.දේ.නි : දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය

මූලාශ්‍රය: ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

සටහන : තනි වශයෙන් ගත් විට එතරම් සැලකිය යුතු නොවන මුත් සමස්තයක් වශයෙන් ගත් විට මූල්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වයක් සැපයෙන කොටසක ගිණිකම් කියන, ලියාපදිංචි නොවූ, අධීක්ෂණයට හා විධිමත්කරණයන්ට යටත් නොවන අවිධිමත් අංශයේ කුඩා මූල්‍ය ආයතන විශාල ප්‍රමාණයක් රට තුළ පවතී. එම ආයතන පිළිබඳ තොරතුරු වල ගිණකම් හේතුවෙන් ඒවා මෙහි ඇතුළත් කර නොමැත.

විධිමත්කරණයක් හා අධීක්ෂණයක් පැවතියේ නම් මූල්‍ය අර්බුද වලට ලක්වූ බොහෝ රටවල බැංකු හා මූල්‍ය ආයතන බිඳවැටීම් අඩුවීමට හැකියාව තිබූ බව පිළිගැනේ. වර්තමානයේ මහ බැංකුව විසින් බලපත්‍රලාභී බැංකු, ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්, ලියාපදිංචි කල්බදු සමාගම්, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සහ රජයේ සුරැකුම්පත් අලෙවිකරණ ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන් වැනි විධිමත් මූල්‍ය අංශයේ ආයතන විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය කරනු ලබයි. මෙම ආයතන සමස්ථ මූල්‍ය ආයතන වල වත්කම් වලින් 75% ක් නියෝජනය කරන අතර, රටේ මූල්‍ය ක්‍රමයේ සියළුම විශාල හා වැදගත් ආයතන මෙයට ඇතුළත් වේ (1 වැනි වගුව බලන්න). ඊට අමතරව, කාර්යක්ෂම මූල්‍ය ක්‍රමයක් වර්ධනය කිරීමට අවශ්‍ය වන මූල්‍ය අංශයේ ප්‍රතිසංස්කරණ කලින් කලට ඇති කිරීමට ද මහ බැංකුව කටයුතු කරයි.

විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය අවශ්‍ය වන්නේ ඇයි ?

අස්ථායී මූල්‍ය ක්‍රමයකින් ඇතිවිය හැකි අහිතකර ප්‍රච්ඡේදයන් අඩු කිරීම, අවම කර ගැනීම හෝ වලක්වා ගැනීම කළ යුතු වේ. එබැවින් ඉතා හොඳ ආරක්ෂාකාරී මූල්‍ය ආයතන පද්ධතියකින් සහ ක්‍රියාකාරීත්වයක් පවත්වා ගැනීම තුළින් මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය වර්ධනය කිරීම විධිමත්කරණයේ හා අධීක්ෂණයේ අවසාන අරමුණයි. මූල්‍ය නොවන ආයතන මෙන් නොව බැංකු වලට ඔවුන්ගේ හොඳ පැවැත්ම පිළිබඳව තැන්පත් ගිණිකම් තුළ ඇති විශ්වාසය හදිසියේ අහිමිවීමේ අවදානමක් පවතී. බැංකු ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවයේ මූලික පදනම වන්නේ තැන්පත් ගිණිකම්ගේ විශ්වාසයයි. යම් බැංකුවකට අරමුදල් ගිණකම් හේතුකොට තැන්පතු ආපසු ගෙවීමට නොහැකි වුවහොත් මහජනයා තුළ අනිකුත් බැංකු පිළිබඳ විශ්වාසය ද නැතිවී යාමට

හැකියාව ඇත. බැංකු තම අරමුදල් සපයාගනු ලබන්නේ තැන්පත් හිමියන් ඉල්ලු විට හෝ කෙටි දැනුම්දීමකින් ආපසු ගෙවිය යුතු කෙටිකාලීන තැන්පතු වලින් වේ. මෙම අරමුදල් මධ්‍යකාලීන හා දිගුකාලීන ණය ලබා දීම සඳහා යොදා ගන්නා හෙයින් ස්වභාවයෙන්ම බැංකු ව්‍යාපාරය අරමුදල් හිගවීමේ අවදනමකට ගොදුරුවීමට ඉඩ ඇත. එක් බැංකුවක අසාර්ථක වීම එම බැංකුවට සම්බන්ධ අනෙක් බැංකු වල ක්‍රියාකාරීත්වයට සෘජුව බලපෑමට ඉඩ ඇත. මූල්‍ය ප්‍රශ්න සහ තැන්පත් හිමියන්ගේ විශ්වාසය පවුල්වම බැංකු අතර පැතිරුණු විට, එය බැංකු වකිත තත්වයකට පරිවර්තනය වී හොඳින් පවතින බැංකු වෙත ද ව්‍යාප්ත වේ. එවිට බැංකු වලට මහා පරිමාණ වශයෙන් සිදුවන තැන්පතු ආපසු ගැනීම්වලට මුහුණ දීමට නොහැකි වීමෙන් අවසානයේදී සමස්ත බැංකු පද්ධතිය ම අස්ථායීතාවයට පත්වේ. මෙයින් බැංකු සේවා මත යැපෙන මූල්‍ය වෙළෙඳපල සහ ගෙවුම් සහ පියවුම් පද්ධතියේ ක්‍රියාකාරීත්වයට ද බාධා ඇතිවෙයි. බැංකු වල පොලී අනුපාත සහ ණය කටයුතු තුළින් මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කෙරෙන බැවින් ඒ සඳහා මනා ලෙස ක්‍රියාත්මක වන බැංකු ක්‍රමයක් අවශ්‍ය වන හෙයින් මෙසේ බැංකු ක්‍රමයේ අස්ථායී තත්වයක් ඇති වූ විට මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවීම ද දුර්වල වෙයි. එබැවින් විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය මෙහෙයවිය යුතු වන්නේ සමස්ත මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය අරමුණු කොට වන අතර එක් එක් බැංකුවල හා මූල්‍ය ආයතනවල අවශ්‍යතාවයන් පදනම් කොටගෙන නොවේ.

විධිමත්කරණ හා අධීක්ෂණ ක්‍රම

විධිමත්කරණය යනු ආයතන ඔවුන්ගේ මෙහෙයුම් කටයුතුවලදී අනුගමනය කළ යුතු මනා විවක්ෂණ අවශ්‍යතාවයන් නියම කිරීමයි. අවදනම් මත බර තැබූ වත්කම්වල වටිනාකමට සාපේක්ෂ අවම ප්‍රාග්ධන අනුපාතය, වගකීම් වලට සාපේක්ෂ අවම දුර්ලභතා වත්කම් අනුපාතය, එක් ණය කරුවකු සඳහා දිය හැකි උපරිම ණය සීමාව, බොල් සහ අඩමාන ණය සඳහා මුදල් වෙන්කිරීම සහ විගණිත වාර්ෂික ගිණුම් වාර්තා නියම කරන ලද කාලසීමාවකදී ඉදිරිපත් කිරීම වැනි අවශ්‍යතාවයන් මේ අතර ප්‍රධාන වේ. මෙම විවක්ෂණ අවශ්‍යතාවයන් බැංකු සහ මූල්‍ය ව්‍යාපාර වලට ආවේණික වූ සමහර අවදනම් තත්වයන් අවම කිරීමට සහ පාලනය කිරීමට උපකාරී වේ. මෙවැනි විවක්ෂණ අවශ්‍යතාවයන් පවත්නා වූ නීතිය ප්‍රතිපාදනයන්ට යටත්ව තීරණය කර ඇත.

අධීක්ෂණය යනු එතැන් පරීක්ෂාව හා දුරස්ථ පරීක්ෂණයන්

තුළින් මූල්‍ය ආයතනවල ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව සොයාබැලීමයි. දුරස්ථ පරීක්ෂාවේදී අදාල ආයතනවල ක්‍රියාකාරීත්වය සහ මූල්‍ය තත්වය පිළිබඳව ලබාගන්නා කාලීන (මාසික, කාර්තු, අර්ධ වාර්ෂික හා වාර්ෂික) තොරතුරු, පරීක්ෂණය කොට එම ආයතනවල ඇති විය හැකි, අවදනම් තත්වයන් හඳුනාගෙන ඒ සඳහා පුර්ව විසඳුම් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට එම ආයතන යොමු කෙරේ.

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ප්‍රධාන ආයතන

එතැන් පරීක්ෂාවන් යටතේ මහ බැංකුවේ පරීක්ෂක නිලධාරීන් කාලීනව අදාල ආයතන වෙතට ගොස් ඔවුන්ගේ ගිණුම් වාර්තා හා ගිණුම් පොත් පරීක්ෂා කොට මෙම ආයතනවල (අ) විවක්ෂණ හා නීතිමය අවශ්‍යතාවයන් පිළිපැදීම සහ (ආ) ණය අවදනම, දුර්ලභතා අවදනම, වෙළඳපොල අවදනම හා මෙහෙයුම් අවදනම වැනි අවදනම් ඇගයීම හා අවදනම් කළමනාකරණ හැකියාව ඇගයීම යනාදිය තුළින් මෙම ආයතනවල මූල්‍ය තත්වය සම්බන්ධ ඇගයීමක් සිදු කරයි. එතැන් පරීක්ෂණ නිගමනයන් පදනම් කරගෙන මහ බැංකුව විසින් ආයතන වල කළමනාකාරීත්වය සමග අඛණ්ඩව සාකච්ඡා කරන අතර, පරීක්ෂණයේදී සොයාගත් ගැටලු හා දුර්වලතා සඳහා විධිමත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට එම ආයතන කළමනාකාරීත්වයට නියම කෙරේ.

මෙහිදී පැහැදිලිව තේරුම් ගත යුතු කරුණක් වන්නේ, විධිමත්කරණය හා අධීක්ෂණය තුළින් මහ බැංකුව, මහජනතාවගේ තැන්පතු සහ වෙනත් ආයෝජනයන් ලබාගන්නා මූල්‍ය ආයතන පාලනය සහ කළමනාකරණය

කරන බව හෝ එවැනි ආයතනවල දුර්වල හා අක්‍රමවත් කළමනාකාරිත්වය හේතුවෙන් සිදුවිය හැකි බිඳවැටීම්වලින් ආරක්ෂා කිරීමට මහ බැංකුව සුදුනම්ව සිටින බව හෝ අදහස් නොවේ. සියළුම මූල්‍ය ආයතන, වෙනත් ව්‍යාපාරික ආයතන මෙන් ව්‍යාපාරික කටයුතුවල යෙදීමේ දී ඇතිවන අවදානම් වෙනුවෙන් ප්‍රතිලාභ ලෙස ලාභ අපේක්ෂා කරති. මෙම ආයතන යෝග්‍ය අවදානම් මට්ටමක් සහිතව පාලනය හා කළමනාකරණය කරනුයේ ඒවායේ අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය හා කළමනාකාරවරුන් විසිනි. වෙනත් ව්‍යාපාරික ආයතන මෙන්ම, කාලයෙන් කාලයට බාහිර හා අභ්‍යන්තර හේතු මත මූල්‍ය ආයතනයන් බිඳ වැටීම් වලට ලක්වනු ඇත. සාර්ව ආර්ථික අසමතුලිත බව, බාහිර කම්පනයන්, දුර්වල කළමනාකාරිත්වය, අභ්‍යන්තර දුර්වල පාලනය සහ අධික තරගකාරිත්වය වැනි සාධක බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන බිඳ වැටීමට හේතු වේ.

මහ බැංකුව විසින් තමන් විසින් බලපත්‍ර නිකුත් කරනු ලැබූ ආයතන පමණක් ඒවා මනා ලෙස කළමනාකරණය කරනු ලබන බව තහවුරු කරගැනීම සඳහා විධිමත්කරණය සහ අධීක්ෂණය කරනු ලබයි.

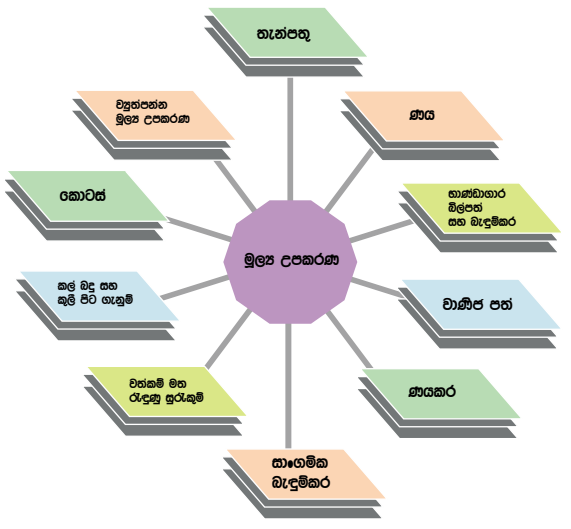
සමස්ත මූල්‍ය ක්‍රමයේම ස්ථායීතාවය හා ශක්තිමත් භාවය සුරක්ෂිත කිරීමේ වගකීම මහ බැංකුව සතුවේ. මේ සඳහා මූල්‍ය ක්‍රමයේ ප්‍රධාන ආයතනයන් ශක්තිමත් හා විවක්ෂණ කළමනාකරණයකින් යුක්ත බවට තහවුරු කර ගැනීම අත්‍යවශ්‍යය. දුර්වල අවදානම් කළමනාකරණයක් සහිත ආයතන මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය කෙරෙහි තර්ජනයක් වෙයි. ඊට හේතුව මූල්‍ය ක්‍රමය තුළ මෙවැනි ආයතන එකක් හෝ කිහිපයක් අසාර්ථකවීමෙන් පොදු ජනතාව තුළ මූල්‍ය ක්‍රමය කෙරෙහි ඇති විශ්වාසය දුර්වල වී එය මැනවින් පවත්වාගෙන යන ආයතනයන්ටද අහිතකර ලෙස බලපෑ හැක. ඇත්තවශයෙන්ම, එවැනි මූල්‍ය ආයතන මූල්‍ය ක්‍රමයෙන් හැකි ඉක්මණින් ඉවත් කිරීම මගින් මූල්‍ය ක්‍රමය ශක්තිමත් හා ස්ථායීව පවත්වාගෙනයාමට උපකාරී වෙයි. එම නිසා මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවයට තර්ජනයක් විය හැකි එවැනි දුර්වල හා අධික අවදානම් සහිත ආයතන ආරක්ෂා කිරීමට මහ බැංකුවට හැකියාවක් නොමැත.

මූල්‍ය අංශයේ ප්‍රතිසංස්කරණ

මූල්‍ය පද්ධතියේ කාර්යක්ෂමතාවය සහ යහපැවැත්ම වර්ධනය කිරීම සඳහා ක්‍රියාත්මක කරන නව්‍ය ක්‍රියාමාර්ගයන් මූල්‍ය ප්‍රතිසංස්කරණ වේ. මේ සඳහා රජය හා මූල්‍ය ආයතනයන් සමඟ සාකච්ඡා කොට නව මූල්‍ය ප්‍රවණතාවයන්ට ගැලපෙන ලෙස, පවතින මූල්‍ය නීති

සංශෝධනය කිරීමට හෝ නව නීති හඳුන්වා දීමට මහ බැංකුව කටයුතු කරනු ලබයි. මෑතදී බැංකු ජනන හා මුදල් නීති ජනන සංශෝධනය කිරීම මීට උදාහරණ ලෙස දැක්විය හැක. තවද, ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිවල තත්ත්වය ඉහළ නැංවීම සඳහා ද මහ බැංකුව පියවර ගනිමින් සිටී. වෙක්පත් නිශ්කාභණය සඳහා ලංකා ක්ලියර් ආයතනය පිහිටුවීම, බැංකු හරහා සිදු කෙරෙන විශාල වටිනාකම් සහිත ගනුදෙනු සඳහා තත්කාලීන දළ පියවීමේ පද්ධතියක් හඳුන්වාදීම සහ රජයේ සුරැකුම්පත් වෙළඳම සඳහා නිර්ලේඛන සුරැකුම් පියවීමේ පද්ධතියක් හඳුන්වාදීම යනාදිය මහ බැංකුව විසින් මෑතකදී ගත් ප්‍රධාන ක්‍රියාමාර්ග තුනකි. ජායාගත වෙක්පත් තුළින් වෙක්පත් නිශ්කාභණය කිරීමේ නව පද්ධතියක් 2005 වසරේ අග භාගයේ හඳුන්වාදීමේ වැඩ කටයුතු සිදු වෙමින් පවතී. මීට අමතරව සියලුම බැංකු සඳහා අනිවාර්ය තැන්පතු රක්ෂණ ක්‍රමයක් සකස් කිරීමට මහ බැංකුව විසින් ක්‍රියා කරගෙන යනු ලැබේ. මෙහි අරමුණ වන්නේ

ප්‍රධාන මූල්‍ය උපකරණ

මහජනතාවගේ තැන්පත් ලබා ගන්නා ආයතන බිඳ වැටීම නිසා ඇතිවන තැන්පතු අහිමිවීමේ අවදානමෙන් කුඩා තැන්පත්ගිණියන් ආරක්ෂා කර ගැනීමයි. මෙම රක්ෂණ ක්‍රමය යටතේ තැන්පත් ලබා ගන්නා ආයතන රක්ෂණ වාරික ගෙවීම මගින් සිය තැන්පතු වගකීම් රක්ෂණය කළයුතුය. යම් හෙයකින් රක්ෂිත තැන්පත් ලබාගන්නා ආයතනයක් බිඳ වැටුණහොත්, මේ ක්‍රමය මගින් නිශ්චිත උපරිමයකට යටත්ව තැන්පතු ආපසු ගෙවීම සිදුකරනු ලැබේ.

මහජනතාව දැනුවත් කිරීම සහ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය

මූල්‍ය ක්‍රමයේ සිදුවන නවතාවයන් සහ මූල්‍යායතන සමග සිදු කරන ගනුදෙනු වල ඇති ආවේනික අවදනම් පිළිබඳව මහජනතාව දැනුවත්ව සිටීම ඉතාම වැදගත් වේ. මෙම ගනුදෙනුවල ආරක්ෂිතභාවය පිළිබඳව මහ බැංකුව හෝ

මූල්‍ය යටිතල පද්ධතියේ ප්‍රධාන අවයවයන්

රජය සහතික කිරීමක් කරනු නොලැබේ. මහජනතාව සිය තැන්පතු හා වෙනත් ආයෝජන පවත්වාගෙන යනු ලබන ආයතනයන්හි ව්‍යාපාර කටයුතු පිළිබඳව ඉතාමත් විපරමිකාරී වියයුතුය. මේ සඳහා උපකාර වීම පිණිස මහ බැංකුව විසින් අධීක්ෂණය කරනු ලබන ආයතනවලට තම මූල්‍ය තොරතුරු මහජනතාව වෙත හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කොට ඇත. මීට අමතරව බැංකු හා ලියාපදිංචි

මූල්‍ය ආයතනවල විගණනය කරන ලද වාර්ෂික ගිණුම් ප්‍රකාශන ප්‍රධාන කාර්යාලයේ හා ශාඛාවන්හි මහජනතාවගේ දැන ගැනීම පිණිස ප්‍රදර්ශනය කිරීම කළ යුතුය. මෙම තොරතුරු හා වෙනත් මාර්ගයන්ගෙන් ලැබෙන තොරතුරු උපයෝගීකොටගෙන අදාළ ආයතනයන්හි මූල්‍ය තත්ත්වය පිළිබඳව ඇගයීම මහජනතාවගෙන් අපේක්ෂා කෙරේ.

නමුත්, මෙම ආයතනයන්හි මූල්‍ය තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු හෙළිදරව් කිරීම මහ බැංකුවට සිදුකළ නොහැක. මක්නිසාද යත් එම හෙළිදරව් කිරීම් හේතුකොටගෙන තැන්පත් හිමියන් හා වෙනත් ණය හිමියන් සිය තැන්පතු හා ණය ආපසු ගැනීමට උත්සාහ කිරීම තුළින් අදාළ ආයතන බිඳ වැටිය හැකි බැවිනි. එනමුත්, විධිමත්කරණ හා අධීක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග තුළින් මහජනතාවගේ ගනුදෙනු වලට ආරක්ෂාවක් සැලසෙන පරිදි මූල්‍ය ආයතනයන්හි ගැටළු විසඳීමට අවශ්‍ය සෑම පියවරක්ම මහ බැංකුව විසින් ගනු ලැබේ. මීට අමතරව බාහිර විගණකවරුන්ට මූල්‍ය ආයතනයන්හි ඇති ගැටළු පිළිබඳව තොරතුරු රහසිගතව දැනුම්දීම කළ හැකි බැවින් මහ බැංකුව මේ සඳහා බාහිර විගණකවරුන්ගේද සහාය අපේක්ෂා කරයි. මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්වභාවය හා මනා ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව මහජනතාව තුළ මනා අවබෝධයක් ඇත්නම් හා ඔවුන්ගේ විශ්වාසය රඳ පවති නම්, මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය ආරක්ෂා වේ. මෙම අරමුණ පෙරදැරව, මහජනතාව දැනුවත් කිරීම සඳහා විවිධ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ජනමාධ්‍ය සහ මුද්‍රිත ප්‍රකාශන නිකුත් කිරීම මගින් මහ බැංකුව විසින් සිදු කරනු ලැබේ. මීට අදාළව 2004 වර්ෂය වෙනුවෙන් කළ ප්‍රථම මූල්‍ය ස්ථායීතා වාර්තාව මෙම වසරේ ජුනි මාසයේ දී ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබීය.

වැඩිදුර විස්තර සඳහා: ප්‍රවෘත්ති දෙපාර්තමේන්තුව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව 30, ජනාධිපති මාවත, කොළඹ 01 දුරකථනය: 2477418, 2477639, 2477420, 2477000, වෙබ් අඩවිය: www.centralbanklanka.org	ප්‍රකාශන අලෙවි කවුළුව මහ බැංකු අධ්‍යයන කේන්ද්‍රය 58, ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර මාවත රාජගිරිය දුරකථනය: 2477829, 2477803

මහ බැංකු මුද්‍රණාලයේ මුද්‍රණය කරන ලදී